

Steiner , der Mensch als Zusammenklang. Overzicht

1. Der Mensch als Zusammenklang des schaffenden, bildenden und gestaltenden Weltenwortes, Dornach 1923 (GA230), (Rudolf Steiner.1).

2.

1. Der Mensch als Zusammenklang des schaffenden, bildenden und gestaltenden Weltenwortes, Dornach 1923 (GA230), (Rudolf Steiner.1). De cijfers I,II en III verwijzen naar de resp. eerste, tweede en derde voordracht uit deze cyclus.

Opmerking vooraf: dit zijn moeilijke voordrachten; de hier weergegeven stukken, zijn er vooral met het oog op de leerkrachten uitgelicht en vertaald en doen de voordrachten als geheel geen recht. Met name het esoterische aspect komt hier nauwelijks tot zijn recht.

Vogel

...het intellectuele begrijpen van de wereld moet langzamerhand in een kunstzinnige opvatting van de wereld overgaan. Nu, dan zult u de kop van de vogel die toch werkelijk in verhouding tot de andere dieren een bijzonder verschrompelde vorm heeft als een werkelijke kop opvatten.

Een onkunstzinnige, niet imaginatieve beschouwing zegt dat de voorste ledematen tot vleugels zijn gemetamorfoseerd.'Want als we met behulp van een imaginatieve beschouwing van het zien overgaan van wat aan een vogel fysiek is, tot wat aan een vogel etherisch is, dan zien we aan een etherische vogel alleen maar een kop, dan is de vogel alleen maar kop. Van de etherische vogel uit begrijp je meteen dat de vogel zich niet laat vergelijken met kop, romp en ledematen van de andere dieren,...De hele vogel is eigenlijk kop.

De vogel heeft een lange planetarische geschiedenis. Veel langer dan b.v. een kameel.

De vogels die in de luchten wonen (adelaar, gier) zijn zeer oude dieren.

(...) Wat in zijn ademhaling leeft, leeft tegelijk in zijn kop. ... De vogel is helemaal kop. Zijn gedachten zijn de vormen van zijn verenkleed. [je kunt pauwachtig, adelaarachtig en musachtig denken.] Je kunt zeggen dat een vogel zo sterk in zijn ademhaling leeft, dat het andere, de bloedcirculatie enz. bijna verdwijnt. Alles wat aan de verteringsprocessen zwaar is, zelfs de zwaarte van de bloedcirculatie is eigenlijk van het in-zich-voelen van de vogel weggevaagd, bestaat niet.

Adelaar

I

Kijk maar eens naar de adelaar [hij wordt later de representant van de vogelwereld genoemd], aan wie de zonnestralen met hun werking als een soort uiterlijk genadegeschenk zijn verenkleed en zijn hoornen snavel hebben gegeven. En als we zien hoe hij in de luchten vliegt, dan zien we dat er bepaalde krachten op hem inwerken.(...) [De geestelijke krachten van de zon zijn het die de verschillende vogelsoorten hun veelkleurigheid, de bijzondere vorm van hun verenkleed geven.

...en als we zien, hoe als het ware deze zonnenimpulsen (versterkt met andere) over de adelaar heenstromen al voor hij uit het ei is gekropen, hoe die zijn verenkleed te voorschijn toveren, of beter, zijn vlees intoveren...

II

Over de 'leer van de adelaar': De adelaar, ten minste als men met werkelijk begrip naar hem kijkt, zoals hij door de luchten zweeft, verschijnt zo alsof hij het geheugen van wat er bij het uitgangspunt van de aarde eens was op zijn verenkleed draagt. Hij heeft in zijn verenkleed de krachten die van boven op de aarde ingewerkt hebben bewaard. Je zou haast willen zeggen, dat je aan iedere adelaar de eeuwen kunt zien die aan hem kleven. Hij heeft de aarde met zijn fysieke lichaam nauwelijks beroerd, hoogstens bij het pakken van zijn buit, en in elk geval niet ter bevrediging van zijn eigen leven. Als hij dit eigen leven wil bevredigen cirkelt hij rond in de luchten, omdat wat er op de aarde is ontstaan hem niet raakt. Hij ontleent zijn vreugde en enthousiasme immers aan de krachten van de luchten, omdat hij het aardeleven zelfs veracht en wil leven in het element waarin de aarde zelf geleefd heeft toen zij nog geen aarde was, maar zichzelf nog in het begin van haar aardebestaan met hemelse krachten vervulde. De adelaar is het trotse dier dat de vaste aardeontwikkeling niet wilde meemaken, dat zich aan de invloed van deze vastere aardeontwikkeling onttrok, en alleen met die krachten vereend wilde blijven, die aan het uitgangspunt van de aarde bestonden.

III

Hij is het dier dat de eigenschappen en de krachten van de vogelwereld samenvat. (...) De adelaar komt overeen met het hoofd van de mens, en de krachten die in het mensenhoofd de gedachten voortbrengen, brengen bij de adelaar zijn verenkleed voort. Zodat in het verenkleed van de adelaar de zondoorstroomde luchtkrachten, de lichtdoorstroomde luchtkrachten werken. Dat schemert in het verenkleed van de adelaar: de luchtkracht lichtdoordrongen. Nu heeft de adelaar, die we heel wat kwade eigenschappen toe kunnen schrijven, met betrekking tot zijn kosmische bestaan toch die merkwaardige eigenschap, dat min of meer buiten zijn huid, in de vorming van zijn veren alles blijft [bestaan] wat deze zondoorwerkte luchtkrachten aan hem tot stand brengen. En wat daar gebeurt merken we pas als de adelaar sterft.

Als een adelaar sterft wordt ons pas duidelijk wat voor een merkwaardige, ik zou willen zeggen, wat voor een oppervlakkig verteringsproces de adelaar heeft als je dat vergelijkt met de grondige vertering van een koe met zijn geherkouw. Een koe is werkelijk het dier van de spijsvertering bij uitstek – weer als representant voor vele uit het dierenrijk. Daar wordt grondig verteerd. De adelaar verteert net zoals elke vogel op een oppervlakkige manier. Alles wordt eigenlijk maar in aanzet begonnen. En ik zou willen zeggen, dat dit verteren bij de adelaar, als je het over het geheel bekijkt, eigenlijk maar een bijzaak in zijn leven; dat wordt overal in de adelaar als een bijzaak behandeld.

Daarentegen verloopt in de adelaar alles met een grote grondigheid wat hij aan zijn verenkleed doet. Bij andere vogels is dat eigenlijk nog sterker. Daar wordt met een geweldige zorg alles in de veren uitgewerkt. Zo een veer van een vogel is een wonderbaarlijk ding. Daar komt namelijk het sterkst tot stand wat we *aardse* materie plegen te noemen, stof die de adelaar de aarde ontnemt en die door de krachten van boven *doorgeestelijkt wordt*, maar op een manier dat het door de adelaar niet wordt eigengemaakt; want de adelaar maakt geen aanspraak op reïncarnatie. Hij hoeft zich er daarom ook niet voor te generen wat er gebeurt door wat de geestelijke krachten van boven aan de materie in zijn verenkleed doen; hij hoeft zich er niet voor te generen hoe dat nu in de geestelijke wereld verder werkt.

Zo zien we, dat als een adelaar sterft en zijn veren nu ook te gronde gaan – zoals gezegd geldt dit voor elke vogel –, dat nu de vergeestelijkte aardse materie naar het Geestesland naar buiten trekt en in geestelijke substantie wordt terug veranderd.

U ziet dat we daar een merkwaardige verwantschap hebben van ons hoofd met de adelaar. Wat wij echter niet kunnen, dat kan de adelaar: de adelaar draagt voordurend van de aarde weg wat *in* de aarde door de geestelijke krachten aan fysische substantie vergeestelijkt wordt.

Dat is het ook waarom de adelaar in zijn vlucht voor ons gevoel zo iets merkwaardigs is. Wij beleven hem als iets wat vreemd is aan de aarde, als iets wat meer met de hemel te maken heeft dan met de aarde, hoewel hij toch zijn substantie van de aarde weghaalt. Maar hoe haalt hij die? Hij haalt die immers zo, dat hij ten aanzien van de aardesubstantie alleen maar een rover is. Ik zou willen zeggen dat er in de gewone alledaagse wet van het aardebestaan niet in is voorzien dat de adelaar ook nog iets krijgt. Hij steelt, hij rooft zijn materie, zoals er door de vogels veelvuldig materie wordt geroofd. Maar dat brengt de adelaar weer in evenwicht. Hij rooft zijn materie weliswaar, maar hij laat die vergeestelijken door de krachten die als geestelijke krachten in de hogere regionen bestaan, en hij ontvoerd deze vergeestelijkte aardekrachten die hij geroofd heeft na zijn dood, naar het Geestesland. *Met de adelaars trekt de vergeestelijkte aardematerie naar het Geestesland.*

Het leven van de dieren is immers ook niet afgesloten als zij sterven. Zij hebben hun betekenis in het wereldal. En als een adelaar vliegt, dan is hij in zekere zin alleen maar een zinnebeeld van zijn bestaan, dan vliegt hij als fysieke adelaar. Oh, hij vliegt na zijn dood nog door! De vergeestelijkte fysieke materie van de adelaarsnatuur vliegt de werelden binnen, om zich te verenigen met de geestmaterie van het Geestesland.

[hierna volgt de esoterische bespreking van de koe]. (...)

En men zou eigenlijk de dansend-juichende luchtcirkel van elementaire geesten moeten schilderen die de adelaar omzweven.... dan zou men het fysieke binnen in de geestelijke realiteiten zien, dan zou men de adelaar zien als het ware de in zijn aura uitgebreide adelaar, en in deze aura zou men daarin spelend het juichen van de elementaire luchtgeesten en vuurgeesten van de lucht kunnen zien.

Mens en adelaar

I.

In deze veren leeft dezelfde kracht die in de mens leeft, doordat je hersenen zich tot gedachtendrager maken. Wat je hersenen plooit, wat je hersenen in staat stelt die innerlijke zout-kracht op te nemen, die de basis van het denken is, wat je hersenen er überhaupt toe in staat stelt iemand tot denker te maken, dat is dezelfde kracht die de adelaar in de luchten zijn verenkleed geeft. – En zo voelen we ons verwant, doordat wij in zekere zin de menselijke substitutie in ons voelen voor het verenkleed van de adelaar; onze gedachten stromen netzo uit onze hersenen als de veren uit de adelaar vloeien.(...) Op het fysieke niveau bewerken dezelfde krachten de vorming van de veren die op het astraleniveau de gedachtenvorming bewerkstelligen.

II

[Als de lokroep van de adelaar zou klinken], dan zou in de mensheid de drang ontstaan, zich direct met de bovenzinnelijke wereld te verbinden, die er in het verleden bij het begin van de aardeontwikkeling ook eens geweest is. Men zou de drang krijgen uit te willen wissen wat de mens in zijn vrijheid en zelfstandigheid heeft verworven. E.v.

Leeuw

I

Een leeuw kunnen we pas begrijpen als we er een gevoel voor ontwikkelen wat voor een vreugde het voor een leeuw is, wat voor een innerlijke bevrediging het voor hem is met zijn omgeving [samen] te leven. Er bestaat eigenlijk geen dier, dat niet met de leeuw verwant is, dat een zo schitterende geheimzinnige ademhaling heeft.

(...) Bij de leeuw bestaat er een soort evenwicht tussen het ademen en de bloedcirculatie. Het wordt de bloedcirc. echter wel zwaar gemaakt door de spijsvertering. Die belast de bloedcirculatie.

Bij de leeuw die een betrekkelijk kort spijsverteringsapparaat heeft, dat zo gebouwd is, dat de spijsvertering zo snel mogelijk gaat, is de vertering geen al te sterke belasting voor de bloedsomloop.

De leeuw heeft het meest [van alle dieren] een innerlijk ademhalingsritme en een hartslagritme die innerlijk met elkaar in evenwicht zijn, die elkaar innerlijk harmoniseren. Daarom heeft een leeuw ook die merkwaardige manier om zijn voedsel met een bijna onbegrensde gulzigheid naar binnen te werken, omdat hij eigenlijk blij is als hij dat erdoor heeft. Hij is begerig naar voedsel omdat de honger hem veel meer pijn doet dan een ander dier. Hij proeft eigenlijk niets, omdat hij een dier is dat zijn innerlijke bevrediging vindt in het evenwicht dat er tussen ademhaling en bloedsomloop bestaat. Pas als zijn prooi in het bloed is overgegaan, dat de hartslag reguleert, en als deze hartslag weer in een wisselverhouding komt met de ademhaling, waar de leeuw weer zijn genoegen aan beleeft doordat hij die ademhalingsstroom met een diepe innerlijke bevrediging in zich opneemt, pas als hij de gevolgen van zijn gevecht in zich voelt, dit innerlijke evenwicht tussen ademhaling en bloedsomloop, dan pas leeft de leeuw in zijn element.. Hij leeft eigenlijk pas geheel als leeuw als hij de diepe innerlijke bevrediging voelt dat zijn bloed in hem omhoog slaat [aufschlägt], dat zijn ademhaling naar beneden pulseert. In dit wederzijdse contact tussen twee gloslagen leeft de leeuw.

Kijkt u maar naar hem, hoe hij rent, hoe hij springt, hoe hij zijn hoofd houdt, zelfs hoe hij kijkt, dan zult u zien, hoe dat allemaal teruggaat op een voortdurend ritmisch samenspel van iets wat uit zijn evenwicht raakt en weer een evenwicht vindt. Er is misschien wel niets zo raadselachtig als deze merkwaardige blik van een leeuw die zo duidelijk iets van een beheersing van tegengestelde werkingen laat zien. Dat verradt de blik van de leeuw naar buiten: deze beheersing van de hartslag door de bloedsomloop op een bijna volkomen wijze. En wie gevoel voor een kunstzinnige opvatting van vormgestalten heeft, laat die maar eens naar de muil van een leeuw kijken, deze bouw in de muil van de leeuw die zo laat zien: de hartslag pulseert naar boven, tot aan deze muil, maar de ademhaling houdt hem terug. Als u dit wederzijdse contact tussen ademhaling en bloedsomloop uitbeeldt, dat komt u op de muil van een leeuw.

De leeuw is een en al borstorgaan. Hij is het dier dat in zijn uiterlijke gestalte en zijn levenswijze het ritmische systeem tot uitdrukking brengt. De leeuw is zo georganiseerd, dat hij dit wisselspel van hartslag en ademhaling ook in de wederzijdse verhouding van hart en longen tot uitdrukking brengt.(...)

II.

De leeuw is de representant van het dier dat in eigenlijke zin zonnedier is, waar de zon haar eigen kracht ontvouwt [in tegenstelling tot de adelaar waar de krachten van de bovenzonnige planeten + die van de zon werkzaam zijn. (opm.vert)]. De leeuw gedijt het beste als de bovenzonnige en de onderzonnige planeten zich in een constellatie bevinden waarbij zij het minste invloed op de zon zelf uitoefenen. Dan ontstaat het merkwaardige dat de krachten van de zon zelf die de lucht doordringen het soort ademsysteem bevorderen dat in zijn ritme volledig in evenwicht is met het ritme van de bloedsomloop, niet naar het getal, maar wat de dynamiek ervan betreft. Dat komt bij de leeuw voortdurend tot een prachtig evenwicht. De leeuw plaatst tegenover de bloedsomloop de remming van de ademhaling en de bloedsomloop activeert voortdurend de stroming van de ademhaling. Ik zei u dat je dit zelfs aan de vorming van de muil van de leeuw kunt zien. (...) Men kan het [ook] zien uit de eigenaardige, in zich rustende en toch weer moedig naar buiten gewende blik van de leeuw.

III

..... waar de krachten van de kosmos de leeuwennatuur vormen, daar waar de krachten van de kosmos uit het samenstromen van zon en lucht dat evenwicht tussen de ritmes van ademhaling en bloedsomloop scheppen, zoals de leeuwennatuur dat doet.

Leeuw en mens.

I

Als we in de mens iets zoeken wat het meest gelijk aan de leeuw is, dan is dat het borstgebied, waar de ritmes elkaar ontmoeten, de ritmes van circulatie en ademhaling.

II

[Als de kracht, de lokroep van de leeuw ongeremd op aarde op de mens zou werken] Dan zou de borstnatuur zich bijzonder sterk ontwikkelen. Daardoor zou er bij de mens een egoïsme over de cultuur op aarde komen, waarbij eigenlijk ieder alleen maar [voor] zichzelf leven wilde, waarbij het niemand om iets anders zou gaan dan om het welzijn van het nu.

Rund, Koe

I

Ik heb er al eens eerder op gewezen hoe verrukkelijk het is om een naar een verzadigde kudde te kijken die in de wei ligt, dit proces van spijsverteren gade te slaan, dat zich in hun houding en in de uitdrukking van hun ogen, in elke beweging uitdrukt. Probeer u maar eens een koe die op een wei ligt te bekijken als er ergens hier of daar een geluid te horen is. Dan is het zo prachtig om te zien hoe de koe haar kop opheft, en hoe er in dat opheffen het gevoel ligt dat alles zwaar is, dat het die kop niet makkelijk kan optillen, dat daar nog iets heel bijzonders in ligt. Je kunt als je een koe bij dat gestoord worden zo haar kop op ziet tillen op geen andere gedachte komen dan dat je zegt: deze koe is er eigenlijk verbaasd over dat je je kop nog voor iets anders zou kunnen optillen dan om te grazen. Waarom til ik nu eigenlijk mijn kop op? Ik graas immers niet, en het heeft helemaal geen zin om je kop op te tillen als je niet graast. Kijkt u maar eens wat dat is! Dat zit in het optillen van die kop van het dier erin. Maar het zit niet alleen in het heffen van die kop van het dier. U kunt zich niet voorstellen dat een leeuw zijn kop zo op zou tillen als een koe dat doet. Dat kun je aan de kop van dat dier zien. En als je verder kijkt, naar de hele vorm van het dier, dan zie je, dat het hele dier immers een soort 'uitgegroeid verteringsapparaat' is: de zwaarte van de vertering drukt zo op de bloedcirculatie, zodat dat de hele kop en de ademhaling overweldigt. Het dier is een en al spijsvertering. (...) ; want het is deel van de [liggende] koe dat zij bij het verteren een wonderbaarlijke astraliteit ontwikkelt. De koe wordt mooi bij het verteren. Dit verteren is astraal gezien iets bijzonder moois. En als je zo met je huis-tuin- en-keuken-begrippen en burgeridealisme meent te moeten zeggen dat het verteringsproces het allerlaagste is, dan wordt daarvan de onwaarheid aangetoond als je vanaf een hoger standpunt uit een geestelijke blik op dit proces van de koe werpt. Dan is dat mooi, ongelofelijk, iets geweldig geestelijks. Tot deze geestelijkheid brengt de leeuw het niet; en de vogel nog minder. (...) Wat ik zie als het dier verbonden is met de onderaardse aardekrachten, die doorwerken in zijn spijsverteringsorgaan...(...)
...hoe men in de koe iets kan vereren wat aards en wat daardoor alleen maar lager, maar wat hoog astraal is. Uit zulke dingen kan men de religieuze betekenis begrijpen die in het Hindoeïsme aan de koe wordt toegekend...

II

De koe is het stofwisselingsdier. Maar de koe is tegelijk het dier dat de vertering zo uitvoert, dat in deze verteringsprocessen de aardse afspiegeling van iets werkelijk bovenaards ligt, dat

dit hele verteringsproces bij de koe doordrongen is van een astraliteit die de hele kosmos helder en prachtig weerspiegelt. Ik zei gisteren al, dat er in dit astrale organisme van de koe een hele wereld aanwezig is. Daar wordt alles echter gedragen door zwaarte en is alles zo ingericht dat de zwaarte van de aarde tot uitwerking kan komen. U hoeft er maar even bij stil te staan dat een koe gedwongen is om elke dag ongeveer een achtste van haar lichaamsgewicht aan voedingsstoffen tot zich te nemen. De mens heeft aan een veertigste genoeg, en blijft ook daarbij gezond. De koe heeft dus aardezwaarte nodig om haar organisatie vol te kunnen opvullen. Haar organisatie is er op gericht dat de stoffen zwaarte hebben. Iedere dag moet er een achtste deel van haar gewicht worden omgewisseld. Dat bindt de koe met haar materie aan de aarde; terwijl ze tegelijkertijd door haar astraliteit een weerspiegeling van de hoogten, van de kosmos is.(...) Dan dringt u de organisatie van de koe binnen, leert u kennen hoe dit achtste deel aan voedingsstoffen belast met de zwaarte van de aarde, met alles wat wij wegen, meten en tellen kunnen, - leert u wat deze zwaarte van de aarde geestelijk in de koe organiseert en leert u dit hele organisme van de koe kennen, hoe hij op de wei ligt en veteert en in zijn vertering prachtige dingen uit de kosmos astraal tot openbaring brengt.

III

Hier hebben we het andere extreem. Zoals de adelaar bijzonder veel lijkt op het hoofd van de mens, lijkt de koe zeer veel op het menselijk stofwisselingssysteem. Zij is het stofwisselingsdier. En hoe vreemd dit ook mag klinken, dit stofwisselingsdier bestaat eigenlijk in wezen uit geestelijke substantie waarin de fysieke materie die verteerd wordt is ingespannen en is ingestrooid. Hier bevindt zich de geestelijke substantie in de koe en de fysieke materie dringt overal binnen en wordt door de geestelijke substantie opgenomen, verwerkt. En om er voor te zorgen dat dat heel grondig plaats vindt, is de spijsvertering van de koe een zo uitvoerig, intensief proces. Het is het meest grondige spijsverteringsproces dat je je kunt voorstellen, en in dit opzicht voert een koe werkelijk het dier-zijn – ik zou willen zeggen – het meest grondig uit. Een koe is grondig dier. Zij brengt inderdaad het dier-zijn, dit dier-egoïsme, dit dieren-ik uit de kosmos op aarde binnen het bereik van de zwaartekracht op aarde.

Geen ander dier heeft dezelfde verhouding tussen het gewicht van zijn bloed en zijn gehele lichaamsgewicht als de koe – of het heeft minder of meer bloed in verhouding tot zijn lichaamsgewicht. Gewicht heeft met zwaarte te maken, en bloed met egoïteit. Niet met het ego, dat heeft alleen de mens, maar met egoïteit, met afgezonderd-zijn. Bloed maakt ook het dier tot dier, in ieder geval geldt dat voor de hogere dieren. En je zou willen zeggen: de koe heeft het wereldraadsel opgelost, namelijk hoe je de juiste verhouding kunt krijgen tussen de zwaarte van het bloed en de zwaarte van het hele lichaam, als je zo grondig mogelijk dier wilt zijn. (...)

Bij een koe maakt het gewicht van zijn bloed een twaalfde deel van zijn totale lichaamsgewicht uit, bij een ezel is dat maar een driëntwintigste deel, bij de hond, een tiende. Alle dieren hebben een andere verhouding. Bij de mens is het gewicht van het bloed eendertiende deel van zijn lichaamsgewicht.

Wij zien dus, dat het de koe er om te doen is het hele dier-zijn *in de zwaarte* uit te drukken, zo grondig als mogelijk het kosmische uit te drukken. Wat ik in deze dagen voortdurend heb gezegd, dat men het aan het astrale lichaam van de koe kan zien, dat zij eigenlijk het hogere in het fysiek-materiële verwerkelijkt, dat drukt zich zelfs daarin uit, dat zij in haar eigen innerlijke gewichtsverhouding de deling in twaalf laat voortbestaan. Die is daar kosmisch in aanwezig. Alles aan de koe is zodanig, dat *de krachten van de aarde in de geestelijke substantie worden ingevoegd*. De aardezwaarte wordt gedwongen zich in de verhouding van de dierenriem [1 op 12] in de koe te verdelen. De aardezwaarte moet zich er in voegen,

eentwaalfde deel aan de egoïteit af te staan. Alles wat de koe aan geestelijke substantie heeft, dwingt ze in de aardse verhoudingen.

Daarmee is de koe die in de wei ligt inderdaad geestelijke substantie die de aardematerie in zich opneemt, absorbeert en zich er aan conformeert.

Als een koe sterft, dan is deze geestelijke substantie die de koe in zich draagt er voor klaar met de aardematerie tot heil van het leven van de hele aarde door deze aarde opgenomen te worden. En het is juist als we ten opzichte van de koe het gevoel hebben, dat zij het ware offerdier is, want in wezen geef jij de aarde voortdurend wat die nodig heeft, en zonder hetwelk die ook niet verder zou kunnen bestaan zonder te verharden en te verdrogen. Jij geeft haar voortdurend geestelijke substantie en vernieuwt de innerlijke bewegelijkheid, de innerlijke levendigheid van de aarde.

En als we aan de ene kant de wei met koeien en aan de andere kant de vliegende adelaar zien, dan hebben we hier twee tegenover elkaar staande beelden: - de adelaar, die de voor de aarde onbruikbaar geworden aardematerie, (omdat deze materie vergeestelijkt is) wegdraagt naar de verten van het Geestesland, als hij sterft; en de koe, die als ze sterft de hemelmaterie aan de aarde schenkt en zo de aarde vernieuwt. De adelaar ontnemt de aarde wat die niet meer nodig heeft, wat terug moet naar het Geestesland. De koe draagt in de aarde vernieuwende krachten binnen die de aarde steeds uit het Geestesland nodig heeft.

Men zou inderdaad het beeld reël moeten laten worden, hoe onder een weidende kudde koeien beneden de aarde vreugdevol opgewonden leeft, hoe de elementaire geesten beneden juichen omdat zij het beloofde voedsel uit de kosmos ontvangen, dankzij het bestaan van de dieren die daar weiden. (...)

En men zou deze merkwaardige aura van de koe zien, die zo zeer het aardse bestaan weerspreekt, omdat die geheel kosmisch is, en men zou het opgewonden vreugdevolle van de zintuigen van de aardse elementaire geesten zien, die dit hier beginnen te zien, wat hun verloren is gegaan omdat zij hun bestaan hier in de duisternis van de aarde moeten slijten. Wat in deze koeien verschijnt is voor deze geesten zon. Deze elementaire geesten die in de aarde huizen kunnen zich niet over de fysieke zon verheugen, maar wel over de astrale lichamen van de herkouwers.

Rund en mens

Mens

I

Als men zo naar deze dingen kijkt en er weer op komt, hoe de mens eigenlijk uit de hele natuur geboren is en de hele natuur ook weer in zich draagt, zoals ik beschreven heb hoe hij het rijk van de vogels, dat van de leeuwen, het wezen van de koe in zich draagt, dan krijgen we de afzonderlijke kleine onderdelen van wat de abstracte zin: de mens is een kleine wereld, wil zeggen. Hij is inderdaad een kleine wereld en de grote wereld is in hem, met al het gedierte dat in de luchten woont, dat rondom de aarde in de cirkelende lucht zijn hoofdelement heeft en het gedierte dat onder de aardbodem in de krachten van de zwaarte zijn hoofdelement heeft, die werken allemaal in de mens samen tot een harmonische eenheid. De mens is dan de samenvatting van adelaar, leeuw en stier of koe. (...)

Het hoofd van de mens zoekt naar waar het in zijn natuur mee overeenstemt: het moet zijn blik oprichten naar het geslacht van de vogels. De menselijke borst, de hartslag, de ademing moet, als het zichzelf wil begrijpen als een geheim binnen de natuurgeheimen, zijn blik richten op zoiets als een leeuw is. De mens moet zijn stofwisselingsapparaat proberen te begrijpen uit de constitutie, uit de organisatie van het rund. Maar de mens heeft immers in zijn hoofd de dragers van zijn gedachten, in zijn borst, de dragers van zijn gevoelens, in zijn stofwisselingsapparaat de dragers van zijn wil. Daarmee is de mens dus ook op het gebied van

de ziel een afspiegeling van de met het vogelgeslacht door de wereld zwevende voorstellingen die zich in het verenkleed van de vogels uitdrukken, van de de aarde omcirkelende gevoelswereld, die we in het innerlijke evenwichtsleven, in het evenwichtsleven tussen hartslag en ademing bij de leeuw vinden, die bij de mens verzwakt zijn, maar die juist bij de mens het innerlijke moedige verbeelden – de Griekse taal had het woord ‘moedig’ voor de eigenschappen van het hart, voor de eigenschappen van de borst gevormd. En als hij zintuigen wil vinden die vooral in zijn stofwisseling zitten, als hij die uiterlijk vormt, dan kijkt hij naar wat fysiek als vlees in de koe vorm heeft aangenomen. (...)

En zo zien we hoe wil, gevoel en gedachten buiten in de kosmos gevonden kunnen worden, maar tevens in hun correspondentie in de microcosmos.

II

Voor de helderziende blik wordt dat nog versterkt, doordat ‘de weidende koe eigenlijk steeds maar met een doordringende stem zegt: kijk niet naar boven, alle kracht komt uit de aarde. Leer alles wat in de werkingen van de aarde ligt kennen. Jij wordt heer van de aarde. Jij zult duur verlenen wat jij je op aarde door je werk hebt eigen gemaakt. Ja, als de mens aan deze lokroep zou toegeven, dan zou het gevaar niet afgewend kunnen worden waar ik over gesproken heb: de mechanisering van de beschaving op aarde. Want het astrale van het stofwisselingsdier wil het tegenwoordige eeuwig laten duren, wil het nu vereeuwigen.

III

(...) Wil de mens op aarde werkelijk mens zijn, dan kan de aarde vanwege de mens niet werkelijk aarde zijn. Mens en aarde hebben elkaar nodig, mens en aarde kunnen elkaar niet wederkerig steunen! Wat het ene wezen nodig heeft wordt het andere ontnomen; wat het andere nodig heeft, wordt aan het ene ontnomen. En er zou geen zekerheid ten aanzien van de samenhang van het leven tussen mens en aarde zijn, als er geen milieu [Umwelt] zou bestaan en men zou moeten zeggen: waartoe de mens niet in staat is met betrekking tot het wegvoeren van de vergeestelijkte aardesubstantie naar het Geestesland, daartoe is de vogelwereld in staat. En wat de mens niet aan geestelijke substantie aan de aarde kan geven, dat doen de herkouwende dieren – met als hun representant de koe.

Ziet u daardoor wordt de wereld zagezegd tot een geheel. (...)

U ziet dat de drie dieren, adelaar, leeuw, stier of koe alledrie uit een wonderbaarlijke instinktieve kennis zijn geschapen. Hun verwantschap met de mens is gevoeld. Immers, de mens die deze dingen doorziet zou eigenlijk tegen zichzelf moeten zeggen: de adelaar neemt de opgaven van mij af die ik zelf met mijn hoofd niet kan vervullen; de koe neemt mij de opgaven af die ik zelf met mijn stofwisseling, met mijn ledematensysteem niet kan vervullen. De leeuw neemt de opgaven van mij af die ik met mijn ritmische systeem niet zelf kan vervullen. En zo wordt er uit mij en de drie dieren een geheel dat zich in een kosmische samenhang bevindt.